

Список використаних джерел:

1. Скуріхін С. М. Юридична етологія: до постановки проблеми. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 9. С. 33–37. URL: http://www.lsej.org.ua/9_2021/8.pdf
2. Уилсон Э. О. О природе человека. М: Кучково поле, 2015. 352 с.
3. Дольник В. Р. Непослушное дитя биосферы. Беседы о поведении человека в компании птиц, зверей и детей. СПб. : ЧеРо-на-Неве, Петроглиф, 2004. 352 с.
4. Лоренц К. Агрессия, или Так называемое зло. М. : Издательство АСТ, 2020. 416 с.
5. Докинз Р. Эгоистичный ген. М. : Мир. Редакция литературы по биологии, 1993. 318 с.
6. Де Вааль Ф. Политика у шимпанзе: Власть и секс у приматов. М. : Изд. дом Высшей школы экономики», 2014. 272 с.
7. Уилсон Э. Хозяева Земли. Социальное завоевание планеты человечеством. СПб. : Питер, 2014. 352 с.

Ключові слова: юридична етологія, територіальна поведінка, агресія, війна.

Key words: legal ethology, territorial behavior, aggression, war.

ЧУВАКОВА ГАННА МИХАЙЛІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальної теорії права та держави,
кандидат юридичних наук, доцент*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПАТАЛОГІЙ НОРМУВАННЯ ТА ПРАВОРЕАЛІЗАЦІЇ

За своїм зовнішнім проявом право виступає як діюча система юридичних норм, покликаних врегульовувати та закріплювати права і обов'язки усіх учасників суспільних відносин. Ці норми носять загальнообов'язковий характер і надають суб'єктам правових відносин інформацію про те, які дії санкціоновані або заборонені державою, які є обов'язковими до виконання тощо.

Вітчизняна юриспруденція перебуває у стані реформування й переходу на платформу нової правової парадигми. В юридичній теорії ця парадигма формується через виявлення природи права, оскільки воно є ключовим поняттям, яке має багаторівневе теоретичне вираження [1, с. 419]. Таким чином все більшої актуальності набуває пошук нових пояснень негативним соціальним процесам і явищам, що існують у суспільстві, а також способів їх усунення. Так, актуалізується проблематика аномалій у правовому полі. Однак, нерідко трапляються ситуації, коли виникають деякі відхилення від нормальної дії всієї правової сфери – так звані паталогії.

При розумінні норми необхідно брати до уваги, що зрозуміти природу соціальних норм можна лише на основі загального філософського вчення про міру взагалі, й соціальну міру зокрема. Опираючись на це визначення, сучасні дослідники дійшли до думки, що дана інтерпретація норми-міри щонайкраще відповідає сучасним філософським вимогам [2, с. 329].

Патології правової сфери можна розглядати з різних ракурсів, наприклад інтересуючий нас соціально-юридичний (змішаний) ракурс. Серед патологій правової сфери також можна виділяти позитивно-юридичні, позитивно-соціальні та соціально-юридичні патології. На відміну від порушень у нормуванні, у разі порушень самих норм права, слід говорити про соціально-юридичні патології права. Тут, очевидно, відхиленням від норми вважатиметься не порушення у процесі формалізації, а порушення у виконанні формалізованої поведінки, одним словом – правопорушення. Правомірна поведінка бачиться нам закономірним як у випадках безпомилкової формалізації, так і у випадках у формалізації поведінки законодавцем –допускаються помилки. Проте трапляються і зворотні ситуації, коли правопорушення супроводжують будь-яку формалізацію; причинний зв'язок, як здається, слід шукати в позитивно-соціальних патологіях права.

Позитивно-соціальні патології права – це соціальні відхилення, пов'язані з деформаціями самої суспільної системи. Пояснення цього визначення можна знайти у самій сутності права: право виникає при об'єднанні соціумів у межах суспільства; і навпаки, суспільство виникає тоді, коли виникають угоди про свободи, обтяжувані обов'язками, що створює особливе соціальне поле, яке не властиве іншим соціальним «гештальтам». Як бачиться, будь-яка негативна тенденція в рамках такого соціального поля веде до спотворень правової формалізації (позитивно-правових патологій) або до відхилень у виконанні правових розпоряджень (соціально-юридичних патологій). Зокрема, коли патології у нормуванні призводять до правопорушень, інакше кажучи, помилкова формалізація, тягне у собі формально неправомірну поведінку, ми маємо справу з деформацією права. У протилежному випадку, коли безпомилкова формалізація тягне за собою правопорушення, причина криється у втраті правом статусу соціального регулятора, або в правовій декомпресії суспільних відносин.

Отже, правопорушення, будучи частиною соціальної патології поведінки, є одночасно частиною загальної патології права; остання, крім порушень норм права, інакше соціально-юридичної патології права, включає також позитивно-юридичні та позитивно-соціальні патології, не пов'язані з виконанням правових норм, але мають глибинний, генетичний зв'язок з правом як явищем. У рамках позитивно-соціального дослідження правових явищ можна говорити про два різновиди патологій права – деформації права та правової декомпресії. В.А. Сисоева пише: «...Важливим чинником рівня дозволеної, санкціонованої суспільством поведінки є соціальні норми, закріплені у культурі, спосіб життя цього чи іншої суспільства, спільності, групи

та індивідів, тоді як відхилення від них – це патологія» [3, с. 114]. Правопорушення – це частина соціальної патології поведінки. Вона охоплює ті види соціальної патології, які пов'язані з порушеннями норм права», тоді як «патологія поведінки, зокрема і протиправне поведінка, не зводиться до злочинності. Суспільна небезпека – важлива соціальна характеристика злочину, але вона відображає лише одну його сторону: ту шкоду, яку заподіяно або може бути заподіяно суспільству злочинною поведінкою. Вказуючи на суспільну небезпеку злочинного діяння, ми не розкриваємо його причини, не характеризуємо ставлення злочинця до оточуючих його людей, його місце у соціальних групах.

Однак громадський інтерес може бути порушений не лише правопорушенням, а й порушенням технології правового нормування, що також вважатиметься патологією права. Відступів від закономірностей розвитку структури права, можемо виділяти: колізії норм, невдачу (з погляду системи права) схильність правових норм; зайве дублювання юридичних установ; незавершеність правових конструкцій, тобто йдеться про патології або відхилення від «нормальної» побудови юридичного матеріалу.

Отже, є погляд на патологію права як: по-перше, порушення у процесі нормування (патології правотворчості), а по-друге, порушення у процесі правозастосування (патології правозастосування). При цьому, до останніх слід відносити як зловживання правом, так і правопорушення. Хоча є і така точка зору, що зловживання правом – це аномалія правової поведінки. І це має певний сенс.

Список використаних джерел:

1. Креативність загальнотеоретичної юриспруденції : монографія / [Ю. М. Оборотов, В. В. Завальнюк, В. В. Дудченко та ін.]; за ред. Ю. М. Оборотова. – Одеса : Фенікс, 2015. – С. 419–432.
2. Чувакова Г. М. Інтерпретація поняття «правова аномалія». *Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць*. 2009. № 50. С. 329–330.
3. Сысоева В. А. Социальные нормы и девиантное поведение. *Актуальные проблемы права: сборник научных трудов*. 2001. № 3. С. 114.

Ключові слова: патологія, правова сфера, аномалія, соціальна сфера, нормування, застосування права.

Key words: pathology, legal sphere, anomaly, social sphere, regulation, application of law.